

DE ONHANDIGE JAGER EN HET VLUGGE WILD

Wie zonder zich bepaaldelijk op iets te specialiseeren, in het algemeen oog heeft voor verschijnselen uit het leven der dieren, is hier in Indië ruim in de gelegenheid tot het doen van waarnemingen op dat gebied en behoeft daarvoor zelfs zijn huis niet te verlaten. Er zal bijv. wel nauwelijks een woning te vinden zijn, waar men niet des avonds langs den bovenkant der muren kijkende, zoo tegen het plafond aan of een voet of wat lager, een aantal *tjitjaks* zal opmerken, de aardige muurhagedisjes van het geslacht *Hemidactylus*, steeds in de weer, om onder het in verlichte woonruimten immer rondvliegende, maar zich nu en dan tegen de muren aan verpoozende gedierte — meestal ongedierte — uit de insectenwereld iets buit te maken. Ze zijn daardoor nuttig voor den mensch en daar zij den laatste nooit kwaad doen — behalve het nu en dan snoepen van op een tafel onbeheerd gelaten hoeveelheid melk, wat zij soms moeten bekoopen met een jammerlijken dood, daar zij, uitglijdende, in de heerlijkheid verdrinken — en voor zich innemen door hun vlugge bewegingen en hun onbeschroomdheid, zullen er maar weinig lieden zijn, die geen plezier hebben in deze vertegenwoordigers van de klasse der Kruipende Dieren, die voor het overige in een vrij kwaden reuk staat. Veel minder populair zijn dan ook andere, eveneens in onze woningen verblijfhoudende, doch veel grootere hagedissen, de *tokkeh's*, tot het geslacht *Gecko* behorende, die niettemin even nuttig zijn als de *tjitjaks*, daar ook zij opruiming houden onder allerlei schadelijk gespuis en wel juist dat, hetwelk wegens zijn grootte en kracht den kleineren klasseggenooten te machtig is. De *tokkeh* is echter een chagrijnige klant, leeft altijd afgezonderd van zijn soort, behalve in den paartijd en korten tijd daarna, daar hij, wat vrij zeldzaam is onder de reptielen, zijn jongen tot op bijna volwassen leeftijd, zooal niet van voedsel voorziet, dan toch een soort van opvoeding geeft en daarom bij zich houdt. D. w. z. hij en zij, want vader en moeder blijven gedurende dien tijd bij elkander. Maar overigens zijn er geen eenzelviger dieren, dan die *gecko's*, die altijd ver van elkander, ieder hun eigen jachtgebied hebben.

De *tokkeh* ontwijkt echter niet de *tjitjaks*. Integendeel, hij zoekt ze vrij vaak op, zij het niet bepaald met vriendschappelijke bedoelingen. Als hij de kans schoon ziet, tracht hij den kleinen verwant evenzeer tot zijn prooi te maken, als elk ander levend wezen, dat hij baas kan worden, meestentijds grootere insecten, maar ook wel bijv. vleermuizen en muizen, al zijn deze grooter dan hijzelf. Want moed kan men hem niet ontzeggen en, anders dan de *tjitjak*, bijt hij venijnig van zich af, als een mensch hem onvoorzichtig beetpakt. Zóó heftig en kwaadaardig, dat hij volgens een veel verbreid bijgeloof, eerst loslaat, als hij den donder hoort rommelen. Wat voor den gebetene gedurende den Oostmoesson wel eens lastig kan worden. Het woord „venijnig” neme men echter slechts als beeldspraak, ofschoon een ander bijgeloof wil, dat de beet van *gecko's* giftig is.

Met het bovenstaande zijn aan den lezer voorgesteld de medewerkende sujetten aan het hierna te beschrijven drama. Tooneel der handeling een voorgalerij van een Indisch woonhuis ouden stijl. Boven een paar pilaren rust in de richting Noord-Zuid een stukje muur, aan de beide uiteinden aansluitende aan twee rechthoekig daarop staande, dus West-Oost gerichte muren, tien meter van elkander.

Op den Zuidelijke van die twee muren, dicht bij den hoek, een goed uit de kluiten gewassen tokkeh; op het stuk muur boven de pilaren drie tjitjaks, no. 1 ongeveer een meter van den hoek, no. 2 precies in het midden, dus vijf meter van den hoek, no. 3 nabij den tegenover-gestelden hoek, dus tien meter van den eerste. Tokkeh avanceert Oost-West, gaat den hoek om, verandert daardoor van front in de richting Zuid-Noord, waardoor hij ongeveer een meter achter tjitjak no. 1 komt, die dezelfde richting uitkijkt, naar het mij voorkomt zich van geen kwaad bewust. Tokkeh kijkt begeerig naar zijn verkleind evenbeeld, sluipt dan behoedzaam nader, „stapvoets”, beenen gestrekt, zoodat buik en staart van den muur loskomen, maakt halt en gaat weer op den buik liggen, ongeveer 60 cm van de prooi, aldus minuten lang achter elkander. Plotseling acht hij het goede oogenblik gekomen en schiet dan bliksemsnel vooruit, zóó snel, dat hij nauwelijks met het oog te volgen is, zoodat het niet zeker is, of hij hierbij alweer de beenen strekt of over den buik voortschuift. Tjitjak no. 1, die tot dusver schijnbaar niet de minste notitie van den vijand heeft genomen — hij staat of ligt met den staart naar den laatste toe, doch iets schuin ten opzichte van de richting, waarin deze zich bevindt — ontwijkt den aanval op het allerlaatste oogenblik, vlucht echter niet rechtuit, doch gaat integendeel langs den belager heen, dus Noord-Zuid. Tokkeh staat paf, kan zich met zijn logge lichaam niet zoo snel wenden als het object zijner begeerte, wat aan het laatste een voorsprong geeft. Niettemin is de aanvaller nog niet uit het veld geslagen en begint hij dadelijk, eveneens zeer snel loopende, de vervolging in de richting Noord-Zuid, dus naar den hoek toe, vanwaar hij is gekomen. Tjitjak vlucht zoo snel als zijn beenen hem dragen kunnen, doch aangezien hij veel kleinere passen maakt dan zijn vervolger, haalt de laatste hem in en nadert hem angstwekkend. Daar gaat de vervolgde vliegensvlug den hoek om en op een paar dm daarvan verwijderd, stopt zijn vijand, blijkbaar er zich rekenschap van gevend, dat hij dat niet zoo snel zal kunnen en een tuimeling naar beneden zou riskeeren. Hij geeft het echter nog niet dadelijk op en blijft de prooi aanstaren, waardoor hij genoodzaakt is den kop bijna rechthoekig op het lijf op te heffen, daar immers het vlak, waarop hij staat, ook een rechten hoek maakt met dat, hetwelk tjitjak tot uitloopterrein strekt. Laatstgenoemde blijft den ontloopen vijand verachtelijk den staart toekeeren, beweegt zich niet, maar houdt hem vermoedelijk scherp in de gaten. Ten slotte schijnt tokkeh met zijn trage hersens te hebben begrepen, dat het geval er voor hem vrij hopeloos vóór staat en wendt hij zich om, dus front makend naar het Noorden, ofschoon het ontsnapte wild niet verder dan één meter van hem aflight. Maar, zoo oordeelt hij zeker, dat is nu te zeer op zijn qui-vive.

Vijf meter ten Noorden van tokkeh ligt tjitjak no. 2, eveneens, iets schuinsch, met den kop naar het Noorden gewend, dus staart naar den vijand. Nu herhaalt zich het schouwspel van zoo straks, d.i. tokkeh doorloopt stapvoets, het lichaam van den muur, op „hooge pooten” het grootste gedeelte van den afstand, die hem van de nieuwe prooi scheidt, blijft op ongeveer 60 cm van de laatste een paar minuten roerloos op den buik liggen en schiet dan weer vooruit met een vaart als die van geolied weerlicht. Alweer vergeefs, want ook nu wendt tjitjak zich om, gaat Noord-Zuid langs den „kurkedil” heen en maakt dat hij weg komt. Log maakt ook de belager een wending, verliest daardoor tijd, doch blijft

het wild vervolgen. Weer wint de eerste zichtbaar terrein, doch ditmaal weet *tjitjak* zich achter een der pilaren te bergen. *Tokkeh* raakt het spoor bijster, hetgeen daaruit blijkt, dat hij, terwijl de kleine links om den hoek is verdwenen, zich naar rechts wendt en met aandacht — en misschien in stomme verbazing — het jachtveld vóór zich met de oogen afzoekt. Ten slotte geeft hij het ook hier op, keert zich om en ziet dus weer naar het Noorden.

Dicht bij den Noorderhoek, wel zes meter van *tokkeh* verwijderd, ligt nog altijd *tjitjak* no. 3, ook evenals de beide andere Noordwaarts kijkend, den staart precies naar den eerste gericht, doch den kop iets zijwaarts gebogen, zoodat hij kan zien, wat achter hem gebeurt. Alweer verheft het monster zich op zijn beenen en gaat het in gematigd tempo op het nieuwe doel af, zich op een paar voet afstands er vandaan weer op den buik leggend. Dan alweer het snel vooruitschieten met hetzelfde resultaat: *tjitjak* vlucht langs zijn aanvaller heen Zuidwaarts, logge wending van den laatste, vervolging, die echter vrij spoedig wordt opgegeven, niettegenstaande thans naar het schijnt de vervolgte geen obstakel tusschen zich en den vijand kan stellen. Daarentegen was de voorsprong thans grooter dan in de beide vorige gevallen. *Tokkeh* doet thans geen verdere pogingen om de kleine knapen aan de huid te komen, ofschoon twee ervan stellig en de derde waarschijnlijk, nog steeds binnen zijn gezichtsveld zijn. Hij wendt zich weer Noordwaarts en gaat dan in de gewone loerstelling liggen, uitkijkende naar wat er eventueel binnen zijn radius komt.

Het meest merkwaardige van deze observatie lijkt ons wel, dat èn aanvaller èn aangevallenen tot driemaal toe precies dezelfde tactiek toepasten, de eerste om zich buit te verschaffen (dit is echter nog niet zoo opmerkelijk), de laatste om den vijand schaakmat te zetten. De *tjitjaks* deden daarbij juist, wat men niet zou verwachten, nl. als het ware op den vijand inloopen, wat getuigt van „systeem”. Dát is toch wel opmerkenswaardig.

J. OLIVIER.

EEN ABNORMALE AMORPHOPHALLUS-BLOEIWIJZE

De heer HEERKENS THIJSEN, destijds assistent op de — thans gesloten — tabaksonderneming Bekalla, bracht onlangs bij een bezoek aan het Deli Proefstation te Medan de in fig. 1 afgebeelde *Amorphophallus*-plant mee. Terecht meende genoemde heer, dat er iets bijzonders was aan dit exemplaar. Op de foto komt duidelijk uit, dat één der kolfscheeden aan den top herhaaldelijk ingesneden is en daardoor haar bladnatuur verraadt. Dit verschijnsel is al meer bij *Amorphophallus*-bloeiwijzen waargenomen; Dr SMITH, indertijd Hoofd van het Herbarium te Buitenzorg, heeft bijv. in den 10den jaargang van dit tijdschrift nog een afbeelding gegeven van een op dergelijke wijze vervormde spatha van *Amorphophallus variabilis* BL. Wat echter het door den heer HEERKENS THIJSEN gevonden exemplaar dubbel zoo interessant maakt, is de omstandigheid, dat zich onder de kolf niet één maar twee kolfscheeden ontwikkeld hebben!